

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Μικρή συμβολή στη δισκογραφία
των πρώτων Ελλήνων λυρικών καλλιτεχνών.

Αριστομένη Καλυβιώτη

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε προηγούμενο άρθρο μας στο περιοδικό "ΣΥΛΛΟΓΕΣ"¹, είχαμε καταγράψει ηχογραφήσεις ελληνικού ενδιαφέροντος σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης, κατά το χρονικό διάστημα 1900-1920. Στις ηχογραφήσεις αυτές έλαβαν μέρος μερικοί απ' τους πρώτους Έλληνες λυρικούς καλλιτέχνες. Έτσι, έγινε μια πρώτη καταγραφή των ηχογραφήσεων που πραγματοποίησαν οι Γιάννης Αποστόλου, Γιώργος Χατζηλουκάς και Περικλής Αραβαντινός. Διαπιστώσαμε ταυτόχρονα ότι δεν υπήρχε μία υποτυπώδης, έστω, δισκογραφία των παλιών Ελλήνων λυρικών καλλιτεχνών. Γεγονός που εύστοχα είχε επισημάνει ο Γ. Λεωτσάκος στο ένθετο του τριπλού άλμπουμ με δίσκους LP, που κυκλοφόρησε με τον τίτλο "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ: 100 ΧΡΟΝΙΑ 1888-1988"².

Μία μεταγενέστερη απόπειρα καταρτισμού δισκογραφίας στο περιοδικό "ΔΙΦΩΝΟ"³, ελάχιστα προσέφερε στην υπόθεση, αφού ο συγγραφέας του άρθρου, μη έχοντας πρόσβαση σε δίσκους γραμμοφώνου, περιορίστηκε μόνο σε επανεκδόσεις παλιών ηχογραφήσεων σε δίσκους L.P. και C.D. Γράφει επί λέξει: "Δεν θα εμπλακούμε στη δίνη των δίσκων των 78 στροφών, θα ήταν άλλωστε μάταιο γιατί που να τους βρει κανείς σήμερα... Θα περιοριστούμε στις μεταγραφές στις 33 στροφές για τους παλιούς καλλιτέχνες και φυσικά στις πρόσφατες εκδόσεις σε C.D."

Θέλοντας λοιπόν να συμβάλουμε στην καταγραφή των ιστορικών αυτών ηχογραφήσεων, θα ασχοληθούμε στο παρόν με την παρουσία των Ελλήνων καλλιτεχνών του μελοδράματος στην Αμερική. Επειδή πιστεύουμε ότι δεν είναι μάταιο, θα βασίσουμε την καταγραφή αποκλειστικά σε δίσκους 78 στροφών.

Η χρονική περίοδος που θα καλύψουμε, είναι από το 1916 μέχρι το 1941. Θα κατατάξουμε τις ηχογραφήσεις που εντοπίσαμε σε δύο κατηγορίες:

Στην πρώτη, θα συμπεριλάβουμε τις ηχογραφήσεις που έκαναν οι Ν. Μωραΐτης, Η. Οικονομίδης, Μ. Βλαχόπουλος και η Αρτ. Κυπαρίσση, κατά την περιοδεία τους στην Αμερική το 1924-25.

Στη δεύτερη κατηγορία θα ασχοληθούμε με ηχογραφήσεις στην Αμερική, άλλων Ελλήνων καλλιτεχνών του μελοδράματος όπως των Κ. Νικολάου, Οδ. Λάππα, Ηρ. Πασχαλίδη, Κ. Πετρόπουλου, Ν. Μοσχονά, Θαλ. Σαμπανιέβα-Μυταράκη, Απ. Φλωριανού και Ν. Μωραΐτη (ηχογράφησε δύο φορές στην Αμερική).

Β'. ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ ΤΩΝ Μ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. ΜΩΡΑΪΤΗ, Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ και ΑΡΤ. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ

Τον Μάιο του 1924 οι παραπάνω καλλιτέχνες του ελληνικού μελοδράματος, πηγαίνουν στη Αμερική για περιοδεία. Επικεφαλής και θιασάρχης ήταν ο Αποστ. Κονταράτος. Ο Αντ. Χατζηναποστόλου⁴ (σελ. 90), αναφέρει ότι παρέμειναν εκεί μέχρι τον Μάρτιο του 1925. Εκτός από τις εμφανίσεις όμως που έκαναν εκεί, ηχογράφησαν και μια σειρά από δίσκους. Οι ηχογραφήσεις έγιναν για λογαριασμό της εταιρείας "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ". Στην επικέττα του δίσκου γράφονταν επίσης "NATIONAL GREEK OPERA RECORDS Co INK". Ο Γ. Κουσουρής⁵ (σελ. 18), γράφει ότι η εταιρεία αυτή συστήθηκε από ομογενείς της Αμερικής, αποκλειστικά για να κυκλοφορήσουν οι ηχογραφήσεις των τεσσάρων καλλιτεχνών. Δεν εξακριβώσαμε αν αυτό ήταν πραγματικό γεγονός ή φήμη, είναι όμως σίγουρο ότι η "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ" άρχισε τη λειτουργία της, ηχογραφώντας τους

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ο ΣΥΜΠΑΘΗΣ ούτος και παγκοσμίου φήμης Έλληνα καλλιτέχνης του άσματος, είδε το φως υπό τον αιωνίως μειδιώντα Αττικόν ουρανόν. Περαιτάστας τας γυμνασιακάς αυτού σπουδάς, είχε επιδοθή εις την φιλολογικήν επιστήμην, ότε το υπέροχον τάλαντον της φωνής του κατέστησε το πρώτον αυτόν γνωστόν εις τους καλλιτεχνικούς κύκλους, εκ της αναμίξεως αυτού εις ερασιτεχνικούς κατ' αρχάς χορούς των ομηλικών του νέων. Και ο αριστοτέχνης ούτος ο επαξίως τμών ήδη το Ελληνικόν όνομα και την Ελληνικήν τέχνην, θα ήτο ίσως άσιμος σχολάρχης, ή καθηγητής επαρχιακού τινος γυμνασίου, και θα εστέρει την παγκόσμιον τέχνην μιας αξίας, μιας δόξης, αν δεν ωθείτο υπό του ενδομούχου αυτού ενστίκτου υπό του δαιμονίου, όπερ ωθεί τους μεγάλους καλλιτέχνας, να εγκαταλείψη τον Όμηρον και τον Θουκυδίδην και να υποκαταστήση αυτούς δια του Μπετόβεν και του Μόζαρτ. Και ακολουθήσας την φυσικήν αυτού κλίσιν, διεκρίνετο μετ' ολίγον εν τω Ωδείω των Παρισίων - ένθα εσπούδαζεν - ως πρώτης τάξεως βαθύφωνος.

Έκτοτε ο σεμνός και υπέροχος καλλιτέχνης βαίνων διαρκώς από θριάμβου εις θρίαμβον, κατεχειροκροτήθη και επευφημήθη εις την Όπεραν των Παρισίων, καθώς και εις την Όπεραν του Μιλάνου, όπου έλαβε πλέον το χρίσμα του Μεγάλου Καλλιτέχνου.

Το ποσόν και ποιόν της φωνής του ομογενοῦς τούτου αριστοτέχνου, είναι τοιούτον, ώστε ο διάσημος ούτος βαθύφωνος, θα ηδύνατο αξιόλογα να εμφανισθή επίσης και ως θαυμάσιος βαρύτονος. Εκτός δε τούτου, ών διδάκτωρ της φιλολογίας, χειρίζεται επίσης αριστοτεχνικώς, όπως την φωνήν και τον κάλαμον, θαυμασθείς ως αβρός και πνευματώδης λογογράφος, τόσο εν Ελλάδι, όσο και εν Γαλλία, γενόμενος επίσης μύστης της Γαλατικής φιλολογίας. Αλλά και ως γλαφυρότατος αγορητής διεκρίθη και κατεχειροκροτήθη, ότε κατ' επανάληψιν ενεφανίσθη από του βήματος της κομπής αιθούσης του εν Αθήναις φιλολογικού Συλλόγου ο «Παρνασσός».

Επί σειράν ετών ο κ. Κωνστ. Νικολάου διετέ-

λει πρώτος βαθύφωνος της «Μαχάτταν Όπερα» της Ν. Υόρκης, όπου εις πολλούς ομογενείς εδόθη η ευκαιρία να θαυμάσουν τον διαπρεπή τούτον καλλιτέχνην. Από πενταετίας δε ήδη ανήκει εις την Μεγάλην Όπεραν του Σικάγου, της οποίας αποτελεί ένα των κυριωτέρων παραγόντων.

Ήδη ο διάσημος ούτος Έλληνα καλλιτέχνης, μετά την λήξιν της περιόδου των παραστάσεων της μεγάλης Όπερας του Σικάγου, απεφάσισε να διαθέση το υπέροχον της φωνής του τάλαντον υπέρ του εθνικού εράνου, γινόμενος παρήγορος των δεινοπαθουσών οικογενειών των υπό τα όπλα της Πατρίδος διατελούντων εφέδρων μας. Προς τον σκοπόν δε τούτον, θα επιχειρήση καλλιτεχνικήν περιοδείαν ανά τας Αμερικανικάς μεγαλουπόλεις εμφανιζόμενος εις μεγάλας συναυλίας, ών το πλείστον θα διατίθεται υπέρ του εθνικωτάτου τούτου σκοπού.

- Άρθρο και φωτογραφία του Κων/νου Νικολάου από τον «Μηνιαίο Εικονογραφημένο Εθνικό Κήρυκα» Νέας Υόρκης, τεύχος 3, Μάρτιος 1916.

τέσσερις καλλιτέχνες. Αμέσως όμως κυκλοφόρησε δίσκους με ηχογραφήσεις και άλλων Ελλήνων καλλιτεχνών, όπως του Μ. Θελετριδίδη, της Φωφώ Βρυώνη και της Μαρίκας Παπαγκίκα. Ο ακριβής αριθμός των ηχογραφήσεων, που έγιναν, δεν μας είναι γνωστός. Κύριες πηγές για την καταγραφή αποτέλεσαν:

α) Ένας κατάλογος δίσκων του καταστήματος ATLAS της Νέας Υόρκης, έτους 1925⁶, που τυπώθηκε τον Δεκέμβριο του 1924.

β) Ένας δεύτερος κατάλογος του ίδιου καταστήματος ετών 1927-28⁷.

Η ετικέτα του δίσκου που περιέχει το τραγούδι "ΓΙΑ ΣΕΝΑ" με τους Μωραΐτη - Βλαχόπουλο.

Στον κύριο κατάλογο έτους 1925 παρουσιάζεται με λεπτομέρειες η πρώτη σειρά των 10 δίσκων που ηχογραφήθηκαν*. Η παρουσίαση είναι πλήρης και την παραθέτουμε αυτούσια.

Αυτές πρέπει να ήταν οι πρώτες ηχογραφήσεις που έκανε η "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ". Ο R. Spottswood⁸ (σελ. 1183) καταγράφει μόνο τέσσερις απ' αυτές. Αναφέρει, επίσης ότι έγιναν στη Νέα Υόρκη, τον Σεπτέμβριο του 1924.

Από τις παραπάνω 20 ηχογραφήσεις, γνωρίζουμε μόνον έξι αριθμούς μήτρας των δίσκων που τις περιείχαν είναι:

M 25101 (Η ΠΕΙΣΜΑΤΑΡΑ): N105521
M 25101 (ΤΗΣ ΚΟΛΟΜΠΙΝΑΣ ΤΟ ΦΙΛΙ): N10535
M 25104 (Η ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ): N 105524-1

*Όλοι οι δίσκοι της σειράς είναι διαμέτρου 10' ιντσών.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Α. ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΥ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΠΟΥ ΕΤΡΑΓΟΥΔΗΣΑΝ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΟΣ

ήτοι:
ΤΑ 1001
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
Τεύχος Β.'

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Λ. ΚΑΒΒΑΔΙΑ
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

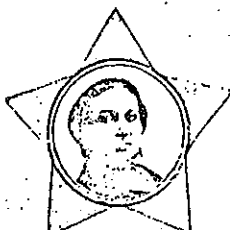
COPYRIGHT BY L. CAVADIAS, MCMXXIV NEW YORK CITY

Το εξώφυλλο του φυλλάδιου του μουσικού οίκου Λ. Καββαδία της Νέας Υόρκης.

M 25104 (ΓΙΑ ΣΕΝΑ): N 105536-2
M 25109 (Η ΑΝΟΙΞΙΣ): N 105527
M 25109 (Η ΣΚΛΑΒΑ): N 105538

Επίσης όλες οι παραπάνω ηχογραφήσεις (20), περιλαμβάνονται με τους στίχους των τραγουδιών, σ' ένα φυλλάδιο του μουσικού οίκου της Ν. Υόρκης Λ. Καββαδία⁹. Την επιμέλειά του είχε ο επικεφαλής της περιοδείας Απ. Κονταράτος. Το φυλλάδιο αυτό κυκλοφόρησε το 1924, προφανώς μετά τον Σεπτέμβριο που έγιναν οι πρώτες ηχογραφήσεις των τεσσάρων καλλιτεχνών. Στην τελευταία σελίδα του φυλλάδιου αναφέρονται ακόμα: "Ζητήσατε και τους δίσκους της φωνογραφικής Ελληνικής Εταιρείας «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ» GREEK NATIONAL OPERA RECO-

ΔΙΣΚΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΟΣ.

ΑΡΤ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ
Ύψιφωνος

ΝΙΚ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ
Όργανος

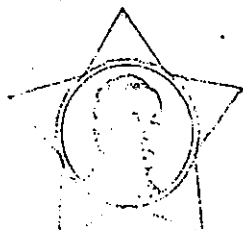
Πολλοί τών 'Ελλήνων τής 'Αμερικής έχουν την ευκαιρίαν να ακούσων 'Ελληνικά τραγούδια από τους Καλλιτέχνας 'Αριστερά Κοκαρίση, Μωραΐτην, Βλαχόπουλον και Οικονομίδην. Ως γνωστόν οι Καλλιτέχνας ούτοι αποτελούν τους κορυφαίους τού 'Ελληνικού 'Εθνικού Μελοδραμάτος, τό όποιον ήλθεν εις την χώραν ταύτην νύ άνωση μερικώς αναυλίως και νά δείξη τίσσον εις τους 'Ελληνας όσον και εις τους 'Αμερικανούς ότι έχει και ή 'Ελλάς μας πραγματικούς Καλλιτέχνας.

Δι' όσον δέν ήτόνισσαν νά απολαύσων τό καλλιτεχνικών τίλμων τών άστέρων τούτων τού 'Ελληνικού 'Εθνικού Μελοδραμάτος, μη παροτρυνόντες εις τής συνουσίας των, τους άδεται ή εύκαιρία διά τής αγοράς των έν τη σελίδι ταύτη αναφερομένων δίσκων νά ακούσων τους διακελευείς καλλιτέχνας μας.

'Η πρώτη σειρά τών όσόν τού 'Ελληνικού Μελοδραμάτος εκληθέντων δίσκων αποτελείται εκ δέκα διαφόρων ποιητών, ήτοι έβουσι έκλεκτών 'Ελληνικών τραγουδιών.

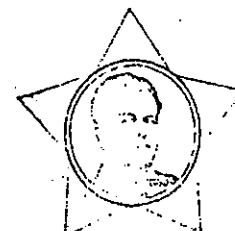
Οιαδήποτε ουσιαστικώς των δίσκων τούτων εκ μέρος μας περιττεύει λαμβανομένου έπ' όσον ότι έτραγουδήθησαν από τους άστέρους τής 'Ελληνικής σκηνής.

M-28101	'Η Πεισματάρα. (Δ. Ροδίου) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. Τής Κολομβίννας τό φιλί. (Α. Βώιτη) Δωφδία. Κυπαρίση, Μωραΐτης.	10 inch \$1.00
M-28102	Οι Ψαράδες. (Α. Σανέλλη) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. Τό Στοιχειωμένο Γεφύρι. (Θ. Σακελλαρίδη) ήτοι τό τραγούδι τής Ρίνας, Μονωδία. Κυπαρίση.	10 inch \$1.00
M-28103	Είνα νύχτα βαθειά σιωπηλή. (Δ. Λαυράγκα) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Ο Γάιδαρος. (Χ. Χ.) Κομική—Μονωδία. Βλαχόπουλος.	12 inch \$1.50
M-28104	'Η Ψαρόβαζα. (Δ. Λαυράγκα) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. Γιά Σένα. (Χ. Στρομπούλη) Δωφδία. Μωραΐτης, Βλαχόπουλος.	10 inch \$1.00
M-28105	Στή Μαγευμένη. (Ν. Κοκκίνου) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Εσένα πού σ' αγαπήσα. (Τ. Σανθοπούλου) Σμυρνάκη—Μονωδία. Οικονομίδης.	10 inch \$1.00
M-28106	'Η Μαυρομάτα. (Α. Κυπαρίση) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Ανάθεμα. (Θ. Σακελλαρίδη) Λαϊκή—Μονωδία. Μωραΐτης.	10 inch \$1.00
M-28107	Μόλα Σκότα. (Δ. Ροδίου) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Η Μία και ή άλλη. (Χ. Στρομπούλη) 'Αθηναϊκή—Δωφδία. Μωραΐτης, Βλαχόπουλος.	10 inch \$1.00
M-28108	'Η Ξεμναλλοτρα. (Δ. Καθβάρδια) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Υπό τό φώς τής σελήνης. (Τ. Σανθοπούλου) Νυκτωδία—Μονωδία. Μωραΐτης, Οικονομίδης.	10 inch \$1.00
M-28109	'Ανοιξίς. (Ν. Κοκκίνου) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Η Σκλάβα. (Ν. Κατσημποστόλου) Δωφδία. Μωραΐτης, Οικονομίδης.	10 inch \$1.00
M-28110	Σ' αγαπήσα μικρούλά μου. (Ν. Κοκκίνου) Τετραφωνία. Κυπαρίση, Μωραΐτης, Οικονομίδης, Βλαχόπουλος. 'Η νύχτα φεύγει όλόγυρη. (Σ. Ξαρέλη) Νυκτωδία—Δωφδία. Κυπαρίση, Οικονομίδης.	10 inch \$1.00

Μ. ΒΑΚΟΥΓΙΑΝΝΟΣ
Βασόφωνος

"Όλη ή ώς άνω σειρά τών 10 δίσκων τού 'Ελληνικού Μελοδραμάτος τιμάται δολάρια 10.50. Όλοι οι δίσκοι είναι τοποθετημένοι έντός στερωσιτάτων φακέλων και αποστέλλονται έπ' εύθύνην μας έναντίον οιασδήποτε ή όσορής ή απωλείας εις οιασδήποτε πόλιν τών 'Ηνωμένων Πολιτειών και τού Καναδά.

Η.Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
Μαζοφώνος

Η σελίδα του καταλόγου "ATLAS" με την πρώτη σειρά των 10 δίσκων της εταιρείας "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ".

RDS Co. INC, έδρα εν Νέα Υόρκη, εις τους οποίους τραγουδούν οι πρωταγωνισταί του Ελληνικού μελοδράματος”.

Οι υπόλοιπες ηχογραφήσεις των τεσσάρων, στην εταιρεία “ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ”, εντοπίζονται σ’ ένα παράρτημα του καταλόγου ATLAS 1925 (δηλαδή μια προσθήκη δύο σελίδων στον κυρίως κατάλογο) και στον κατάλογο ATLAS 1927-28. Φαίνεται λοιπόν ότι οι δίσκοι με τις υπόλοιπες ηχογραφήσεις, κυκλοφόρησαν μεταγενέστερα από τους πρώτους 10. Δεν γνωρίζουμε όμως, αν και οι ηχογραφήσεις αυτές έγιναν αργότερα από τις πρώτες. Δηλαδή, αφήνουμε ανοικτό το ένδεχομενο να ηχογραφήθηκαν κι αυτά τα τραγούδια τον Σεπτέμβριο του 1924, αλλά η εταιρεία να κυκλοφόρησε τους δίσκους αργότερα.

Ένα άλλο πρόβλημα που υπάρχει εδώ, είναι ότι στους δύο τελευταίους καταλόγους (συμπλήρωμα 1925 και 1927-28) δεν υπάρχει η πληρότητα του κυρίως καταλόγου 1925. Έτσι δεν αναφέρονται πάντα, ποιός ή ποιοί από τους τέσσερις είναι οι εκτελεστές του κάθε τραγουδιού. Ακόμα δεν αναφέρονται οι συνθέτες.

Υπάρχουν επίσης δύο κατηγορίες δίσκων: οι των 10” στη γνωστή σειρά M 25100 και οι των 12” στη σειρά M 45000.

Τα τραγούδια που εντοπίστηκαν είναι τα παρακάτω:

I. Σε δίσκους 10”

- M 25117 ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΟΥ Ταγγο (Τετραφωνία)
- M 25117 ΘΕΛΩ ΣΑΝ ΠΡΩΤΑ (Δυωδία)
- M 25118 ΕΛΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ (Τετραφωνία)
- M 25118 ΛΟΛΑ ΜΟΥ ΛΕΥΚΗ (Μονωδία Μωραϊτη)
- M 25119 ΞΕΝΥΧΤΗΔΕΣ Ταγγο (Δυωδία Κυπαρίσση-Μωραϊτη)
- M 25119 ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟ ΜΑΓΕΥΤΙΚΟ (Μονωδία Κυπαρίσση)
- M 25120 Η ΠΡΟΣΦΥΓΟΠΟΥΛΑ (Τετραφωνία)
- M 25120 ΣΤΟΥΣ ΚΑΜΠΟΥΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ (Βλαχόπουλος)
- M 25121 ΑΦΗΝΩ ΓΕΙΑ ΤΙΣ ΟΜΟΡΦΕΣ.....
- M 25121 Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ (Βλαχόπουλος)
- M 25122 ΑΦΕΣ ΝΑ ΓΥΡΩ (Δυωδία)
- M 25122 ΤΟ ΚΡΑΣΙ (Τετραφωνία)
- M 25123 ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ Ταγγο (Τετραφωνία)
- M 25123 ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΗ ΡΕΜΜΑΤΙΑ.....

Όπου αναφέρεται τετραφωνία, σημαίνει ότι τραγουδούν και οι τέσσερις καλλιτέχνες.

Από τους καταλόγους διαπιστώνουμε ότι στα νούμερα M 25111 έως 25117, αντιστοιχούν ηχογραφήσεις άλλων καλλιτεχνών της εταιρείας: (Φωφώ Βρυώνη κ.ά.). Ακόμα δεν γνωρίζουμε αν υπάρχουν

νούμερα μετά το M 25123 και τι ηχογραφήσεις περιέχουν.

II Σε δίσκους 12”

- M 45003 ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ (Τριωδία)...
- M 45003 ΤΟΡΕΑΝΤΟΡ (Μονωδία Οικονομίδης)
- M 45004 ΜΟΝΟ ΜΕ ΣΕΝΑ Βαλς.....
- M 45004 ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΟ ΤΑΓΓΟ (Ουωδία Κυπαρίσση-Οικονομίδης)
- M 45005 ΝΑΝΙ ΝΑΝΙ (Μονωδία Κυπαρίσση)
- M 45005 ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ Π. ΠΑΤΡΩΝ (Μονωδία)
- M 45006 ΣΥ ΜΟΥ ΠΗΡΕΣ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ.....
- M 45006 Ο ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΟΣ.....
- M 45007 Ο ΒΡΑΧΟΣ (Βλαχόπουλος)
- M 45007 ΤΟΥ ΚΙΤΣΟΥ Η ΜΑΝΑ (Βλαχόπουλος)
- M 45010 Ο ΑΡΧΙΤΣΙΓΓΑΝΟΣ (ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ).....
- M 45010 Ο ΑΡΧΙΤΣΙΓΓΑΝΟΣ (ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΟΥ).....

Από τον έλεγχο του καταλόγου διαπιστώθηκε ότι τα νούμερα M 45001-2 ανήκουν στη Φ. Βρυώνη και τα M 45008-9 στη Μ. Παπαγκίκα. Οι δίσκοι της “ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ” στη σειρά αυτή κυκλοφόρησαν τουλάχιστον μέχρι το M 45020. Δεν γνωρίζουμε όμως (μέχρι στιγμής), ούτε τι περιλαμβάνουν τα νούμερα M 45011 μέχρι M 45020, ούτε αν κυκλοφόρησαν δίσκοι με νούμερα μεγαλύτερα του M 45020.

Τελειώνοντας εδώ με την περιοδεία των τεσσάρων καλλιτεχνών στην Αμερική, μπορούμε να πούμε ότι έχουμε ένα ικανοποιητικό δείγμα των ηχογραφήσεων τους, αφού καταγράψαμε πάνω από 40 τραγούδια τους.

Γ. ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΥΡΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

1. Ν. Μωραϊτης - Απ. Φλωριανός

Στον κατάλογο του R. Sporttwood⁸ (σελ. 1195) αναφέρονται τέσσερις ηχογραφήσεις του Νίκου Μωραϊτη. Τις δύο τις εκτελεί μαζί με τον Απόστολο Φλωριανό. Χρονολογία των ηχογραφήσεων αυτών αναφέρεται “περίπου Σεπτέμβριος του 1916” και τόπος ηχογράφησης η Νέα Υόρκη. Δεν αναφέρθηκε όμως μέχρι τώρα κάποια μετάβαση του Ν. Μωραϊτη στην Αμερική το 1916. Ούτε ο Α. Χατζηναποστόλου, ούτε ο Γ. Κουσουρης, ούτε ο Γ. Λεωτσάκος γράφουν κάτι τέτοιο. Πάντως είναι εντελώς σίγουρο ότι έγιναν αυτές οι ηχογραφήσεις, γιατί και οι δυο δίσκοι που τις περιέχουν, βρίσκονται στη συλλογή μου. Μία λογική εξήγηση είναι ότι ο Μωραϊτης και ο Φλωρια-

Η ΛΑΦΙΝΑ (Ε 4353/85093-1)
ΣΗΚΩΝΟΜΑΙ ΠΟΥΡΝΟ - Μακεδονικόν
(Ε 4282/85094-2)
Ο ΜΑΓΕΜΕΝΟΣ - Άσμα δημώδες
(Ε 4860/85102)

3. Κ. Πετρόπουλος

Σύμφωνα με τον Γ. Λεωτσάκο² (σελ. 59), ο Κωνσταντίνος Πετρόπουλος ήταν στην Αμερική το 1923. Εκεί, σύμφωνα με τον κατάλογο του R. Spottswood⁸

Η ετικέτα του δίσκου που περιέχει το τραγούδι "ΧΑΙΡΕ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ ΓΛΥΚΕΙΑ" με τον Κωνστ. Πετρόπουλο.

(σελ. 1209), έκανε τέσσερις τουλάχιστον ηχογραφήσεις. Έγιναν στη Ν. Υόρκη τον Μάρτιο του 1923, για λογαριασμό της εταιρείας COLUMBIA: ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ (Ν. Ρουμπάνη) (Ε 7978/89067) ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ (Τ. Ξανθόπουλου) (Ε 7978/89068)

Ο ΓΕΡΟ ΔΗΜΟΣ (Καρρέρη) (Ε7947/89069)
ΧΑΙΡΕ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ ΓΛΥΚΕΙΑ (Ν. Ρουμπάνη)
(Ε 7947/89069)

Οι δύο τελευταίες επανακυκλοφόρησαν από την COLUMBIA σε δίσκο με αριθμό καταλόγου 7752.

4. Η. Πασχαλίδης

Ο Ηρακλής Πασχαλίδης είναι άγνωστο για πόσο διάστημα έμεινε στην Αμερική. Εκεί έκανε ηχογραφήσεις σε δυο περιόδους, όπως προκύπτει από τον κατάλογο του R. Spottswood.

Ι. Τον Φεβρουάριο του 1923 στη Ν. Υόρκη, ηχογράφησε για λογαριασμό της εταιρείας COLUMBIA, σε ντουέτο με τον Τέτο Δημητριάδη τα τραγούδια:

Ο ΣΤΕΝΑΓΜΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ (Γιάβλοβιτς)
(Ε 9036/89017-2)
ΜΗ ΜΕ ΠΑΙΔΕΥΕΙΣ (Θ. Σακελλαρίδη)
(Ε 9036/89018-1)

Η ετικέτα που περιέχει το τραγούδι "Ο ΣΤΕΝΑΓΜΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ" με τον Ηρ. Πασχαλίδη.

ΙΙ) Στις 15, 17 και 22 Μαρτίου 1926 στο Camben N.J., ηχογράφησε για λογαριασμό της εταιρείας VICTOR τα παρακάτω τραγούδια, όλα σε δίσκους 30 εκατ.

ΕΠΙΣΤΕΨΑ (Λαμπελέτ) (68754/CVE 34952-2)
Ο ΓΕΡΟ ΒΟΣΚΟΣ (Λαμπελέτ)
(68743/CVE 34953-1)
ΛΑΓΙΑΡΝΙ (Σακελλαρίδη) (68743/CVE 34956-1)
ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΛΕΜΒΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΒΟΛΓΑ
(68754/CVE 34951-3)

Και τα τέσσερα τραγούδια κυκλοφόρησαν σε δίσκους 12". Τον Πασχαλίδη συνόδευε η ορχήστρα του Rasario Bourdon.

5. Οδ. Λάππας

Ο μεγάλος Έλληνας τενόρος Οδυσσέας Λάππας, έκανε στην Αμερική 4 τουλάχιστον ηχογραφήσεις, για λογαριασμό της εταιρείας COLUMBIA. Στον κατάλογο του R. Spottswood⁸ φαίνεται ότι έγιναν τον Δεκέμβριο του 1925, στη Ν. Υόρκη (σελ. 1187). ΤΟ ΤΣΟΠΑΝΟΠΟΥΛΟ (7024-F/W 106160-1) ΓΙΑΤΙ ΜΕΘΩ (7024-F/W 106122-2) ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΝΕΡΑΪΔΑΣ (ΠΕΡΟΥΖΕ) (7025-F/W106161-2)

MANNA ΚΑΙ ΓΥΙΟΣ (7025-F/W 106163-2)

Οι δυο παραπάνω δίσκοι (7024-F και 7025-F), επανεκδόθηκαν σε δίσκους COLUMBIA, με αριθμούς καταλόγου 7779 και 7780 αντίστοιχα.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι οι δίσκοι της COLUMBIA με αριθμούς καταλόγου 7021-F και 56027-F, που κυκλοφόρησαν ταυτόχρονα με τους προηγούμενους στην Αμερική, περιέχουν τραγούδια του Οδ. Λάππα ηχογραφημένα στην Αγγλία. Ο πρώτος (7021-F), που περιέχει πιθανότατα τα τραγού-

Η επικέττα του δίσκου που περιέχει το τραγούδι "MANNA ΚΑΙ ΓΥΙΟΣ" με τον οδυσσεά Λάππα.

δια ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΝΕΝΑΣ, επανακυκλοφόρησε με αριθμό καταλόγου 7778. Ο δεύτερος, (56027-F), που περιέχει τα τραγούδια ΓΕΡΟ ΔΗΜΟΣ - ΠΑΝΤΡΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ, επανακυκλοφόρησε με αριθμό καταλόγου 11633.

6. Θ. Σαμπανιέβα

Στον γενικό κατάλογο Ελληνικών τραγουδιών της εταιρείας VICTOR Αμερικής έτους 1930¹⁰, εντοπίσαμε τέσσερις ηχογραφήσεις της Θάλειας Μυταράκη-Σαμπανιέβα. Σε όλες τραγουδάει ντουέτο με την αδερφή της Άννα Κρυωνά. Είναι οι παρακάτω
ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΑ (9303)
ΒΡΑΔΥΑΖΕΙ (9303)
ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΠΑΛΗΟ (9294)
Ο ΕΡΩΣ ΜΑΣ ΠΡΟΣΜΕΝΕΙ (9294)

Και οι δυο δίσκοι ήταν διαμέτρου 12". Εδώ πρέπει να διευκρινίσουμε τα παρακάτω: Ο συγκεκρι-

μένος κατάλογος της VICTOR, δεν περιέχει ηχογραφήσεις μόνον του 1930, αλλά και παλαιότερες:

Η Θάλεια Σαμπανιέβα (δεξιά) μαζί με την αδελφή της Άννα Κρυωνά (αριστερά). Από τον κατάλογο της VICTOR του 1930.

Ότι είχε σε κυκλοφορία η εταιρεία το έτος 1930. Άρα δεν μπορούμε από τον κατάλογο να προσδιορίσουμε την ακριβή ημερομηνία ηχογράφησης.

Ακόμα, επειδή δεν γνωρίζουμε ούτε τις μήτρες των δίσκων, ούτε πότε πρωτοκυκλοφόρησε η σειρά 9000 της VICTOR, μας είναι αδύνατον (προς το παρόν) να εκφέρουμε κάποια γνώμη για το πότε ηχογραφήθηκαν τα τελευταία τραγούδια. Τα γραφόμενα από τον Γ. Λεωτσάκο² (σελ. 12) ότι η Σαμπανιέβα μαζί με την Κρυωνά ηχογράφησαν ρώσικα τραγούδια, αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο οι δυο παραπάνω δίσκοι, να κυκλοφόρησαν μαζί με άλλους ρωσικού ενδιαφέροντος, στη σειρά 9000 της εταιρείας.

7. Ν. Μοσχονάς

Τελευταίες παρουσιάζουμε τις ηχογραφήσεις του Νίκου Μοσχονά. Ο Ν. Μοσχονάς έζησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Αμερική. Σύμφωνα με τον R. Spottswood⁸ (σελ. 1196) έκανε εκεί τέσσερις ηχογραφήσεις. Έγιναν για λογαριασμό της εταιρείας VICTOR, στις 3 Ιουλίου 1941 στη Νέα Υόρκη.

α) ΦΙΛΙΩ (Γ. Κωνσταντινίδη)

(μήτρα δίσκου CS 066456-1)

β) ΣΤΟΥ ΠΑΛΗΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ Τ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

(μήτρα δίσκου CS 066458-1)

Τα δυο παραπάνω τραγούδια, κυκλοφόρησαν μαζί στον ίδιο δίσκο 12" σε δύο εκδόσεις με τις επικέττες:

ORTHOPHONIC S-801 και

RCA VICTOR 38-3150

γ) Σ' ΑΓΑΠΗΣΑ (Κ. Σείτανίδη)

(μήτρα 066457-1)

δ) Ο ΓΕΡΟ ΔΗΜΟΣ (Π. Καρρέρη)

(μήτρα 066459-1)

Τα δύο παραπάνω τραγούδια, κυκλοφόρησαν μαζί στον ίδιο δίσκο 12" σε δύο εκδόσεις με τις ετικέτες:

ORTHOPHONIC S-800 και
RCV VICTOR 38-3149

Επίσης κυκλοφόρησαν σε δίσκο 10" με την ετικέτα RCA VICTOR 26-8349 και τέλος σε δίσκο 45 στροφών RCA VICTOR 53-8349.

Και τα τέσσερα τραγούδια του Ν. Μοσχονά συνόδευε ορχήστρα αποτελούμενη από δυο βιολιά, φλάουτο, κλαρίνο, βιολοντσέλλο, πιάνο και έγχορδο μπάσο.

Δ' ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας την παρουσίαση, θέλουμε να σημειώσουμε ακόμα τα παρακάτω:

1. Ο κατάλογος του Ric. Spottswood δεν περιέχει μεν λανθασμένες πληροφορίες, όμως δεν έχει πληρότητα. Αυτό διαπιστώνεται αμέσως από τις ηχογραφήσεις της εταιρείας "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ". Από ελέγχους που έχουμε κάνει σε άλλες κατηγορίες τραγουδιών, φαίνεται ότι στις δυο μεγάλες εταιρείες της Αμερικής COLUMBIA και VICTOR, τα κενά του δεν είναι πολλά. Συμπεραίνεται λοιπόν, ότι πιθανόν να υπάρχουν και άλλες ηχογραφήσεις Ελλήνων λυρικών καλλιτεχνών στην Αμερική την περίοδο που εξετάσαμε. Έτσι σε καμιά περίπτωση η καταγραφή μας δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρης.

2. Δεν ασχοληθήκαμε καθόλου με άλλους Έλληνες λυρικούς καλλιτέχνες που έκαναν καριέρα αποκλειστικά στην Αμερική. Από τον κατάλογο του R. Spottswood προκύπτει ότι οι Γ. Κανάκης, Μ. Θελετριδής, Φ. Βρυώνη, Αν. Ψωμοπούλου έκαναν ηχογραφήσεις λυρικών τραγουδιών. Ποια

ήταν η συμμετοχή τους στο εκεί λυρικό θέατρο, δεν μας είναι γνωστό. Πιστεύουμε ότι μόνον με επί τόπου έρευνα μπορούν να δοθούν απαντήσεις στο θέμα αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΑΛΥΒΙΩΤΗ ΑΡΙΣΤ.: "Ηχογραφήσεις ελληνικού ενδιαφέροντος σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης 1900-1920". Περιοδικό "ΣΥΛΛΟΓΕΣ" Αθήνα, τεύχος 149 Οκτώβριος 1996.

2. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ Γ.: Ένθετο βιβλίο στο τριπλό άλμπουμ με δίσκους L.P., που κυκλοφόρησε με τον τίτλο "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ 100 ΧΡΟΝΙΑ 1888-1988". Έκδοση Υπουργείου Πολιτισμού. Αθήνα 1988.

3. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ ΒΑΣ.: "Οι λυρικοί καλλιτέχνες και η δισκογραφία τους". Περιοδικό "ΔΙΦΩΝΟ", τεύχο. 5, Φεβρουάριος 1996.

4. ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΤ.: "Ιστορία του Ελληνικού μελοδράματος". Αθήνα 1949.

5. ΚΟΥΣΟΥΡΗ Γ.: "Έλληνες αρχιτραγουδιστές του μελοδράματος", Φραγκφούρτη - Μάιν, Μάρτιος 1978.

6. Κατάλογος δίσκων καταστήματος ATLAS Νέας Υόρκης έτους 1925. Νέα Υόρκη. Δεκέμβριος 1924.

7. Κατάλογος δίσκων καταστήματος ATLAS Νέας Υόρκης ετών 1927-28. Ν. Υόρκη.

8. ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΥ ΑΠΟΣΤ. (επιμέλεια): "Τα τραγούδια που ετραγούδησαν εν Αμερική οι πρωταγωνιστάι του Ελληνικού μελοδράματος ήτοι: ΤΑ 1001 ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, τεύχος Β', Νέα Υόρκη 1924.

9. SPOTTSWOOD RIC.: "Ethnic music on records" Vol 3. University of Illinois Press. Urbana and Chicago U.S.A. 1990.

10. Κατάλογος της εταιρείας VICTOR Αμερικής έτους 1930.

11. Μηνιαίος εικονογραφημένος ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ, Τόμ. Β', αριθμ. 3. Ν. Υόρκη. Μάρτιος 1918.

περί ταχυδρομικών αμαξών (εκ της ελληνικής νομοθεσίας)

Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ Δηλοποιεί ότι, Δ' Υ. Βασ. διατάγματος από 12 (24) Ιανουαρίου 1837, προς αποφυγήν συγκρούσεων ως εκ της καθ' οδόν συναντήσεως των αμαξών, εφιππων κτλ. και δια να κατασταθή ούτως η διάβασις εύκολος, και μάλιστα ακίνδυνος, αμειψίσθη:

α. Οσάκις επί των δημοσίων οδών, είτε εντός των πόλεων, είτε επί των κατασκευασθέντων μεγάλων δρόμων του Βασιλείου Μας, συναπαντώνται άμαξαι, έφιπποι κτλ. οφείλει έκαστος να υποχωρεί επί τα δεξιά, και να μένει ούτως η δίοδος ελευθέρα από αμφοτέρα τα διαβαίνοντα μέρη.

β. Όταν οι καθ' οδόν απαντώμενοι ταχυδρ. σαλπίζουν τον της υποχωρήσεως σαλπισμόν, όλοι οι καθ' οδόν χρεωστούν να υποχωρούν, και να περνούν εις τα δεξιά των ταχυδρομικών αμαξών ή ίππων. Εις την αυτήν υποχρέωσιν υπόκεινται, όταν το ταχυδρομείον φθάνη άμαξαν, τρέχουσαν έμπροσθεν, εφιππους κτλ. και θέλει να περάσει εμπρός.

γ. Οι παραβάται τιμωρούνται με πρόστιμον πέντε δρ. προς όφελος των ταχυδρομικών ταμείων. Εν περιπτώσει παραβάσεως, η καταμήνυσις γίνεται από μέρους του νιόχου και ταχυδρόμου προς τον αρμόδιον δήμαρχον, δια να ενεργηθή παρ' αυτού η ανήκουσα καταδίωξις ενώπιον του ειρηνοδίκου.

Εν Αθήναις, την 18 (30) Ιαν. 1837